

Leonarda Dacewicz

DOI 10.15290/sw.2016.16.28

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Wschodniosłwiankiej
tel. +48 85 7457450
e-mail: Ldacewicz@interia.pl

**Struktura i treść notacji metrykalnych
kościół rzymsko-katolickiego
w okresie zaboru rosyjskiego w diecezji wileńskiej**

Słowa kluczowe: księgi metrykalne, notacje metrykalne chrztów, ślubów i zgonów, struktura, treść

Początkowo rejestracja metrykalna „nie była nakazana prawem i nie była ujęta w jakąś określoną formę rubrykalną”. Ze względów czysto liturgicznych zwyczajowo zapisywano pewne wydarzenia z życia parafian, takie jak chrzest, bierzmowanie, małżeństwo, śmierć. Były to zapisy na ogół luźne i niesystematycznie, ale prowadzone według ustalonego schematu. Od początków wprowadzenia obowiązku rejestracji i w ciągu całego okresu rozwoju uwzględniano konieczne, nieodzowne elementy. Takimi elementami były: imię i nazwisko podmiotu prawnego, rodzaj czynności prawnej upamiętnionej danym zapisem. Do takich elementów należały także miejsce i czas, minister aktu sakramentalnego i świadkowie. I jak stwierdził Józef Kurpas,

...te właśnie rubryki spotkać można w najstarszych zapiskach i pomnikach ksiąg metrykalnych; one stanowią i dzisiaj istotę aktów metrykalnych. Forma najnowsza, dzisiejsza jest tylko udoskonaleniem, rozszerzeniem i uzupełnieniem dodatkowymi okolicznościami formy istotnej, pierwotnej. W ramach owych czterech rubryk istotnych, ustalonych na Soborze Trydenckim, zmieścić można każdy akt metrykalny [Kurpas 1961, 41].

Z nakazu soboru trydenckiego (1577 r.) pojawiły się na plebaniach kancelarie rejestrujące działalność administracyjno-duszpasterską plebanów

i wikariuszy. Plebani zaczęli prowadzić księgi ochrzczonych (*Libri baptisatorum*), księgi zaślubionych (*Libri copulatorum*), księgi zmarłych (*Libri mortuorum*). W kancelariach parafialnych czasami prowadzono spisy wszystkich parafian (*Libri status animarum*). Decyzje zawarte w uchwałach Soboru Trydenckiego oraz te skodyfikowane w zapisach Rytuálu Rzymskiego z 1614 r., odegrały istotną rolę w kształtowaniu się zwyczaju prowadzenia rejestracji kościelnej wiernych w poszczególnych polskich diecezjach. Niemniej jednak obowiązek prowadzenia metryk parafialnych w Polsce synody podjęły dopiero w drugiej połowie XVI wieku [Kumor 1966, 66].

Na ziemiach polskich w początkowym okresie wprowadzania rejestracji metrykalnej księgi były prowadzone w zróżnicowany sposób. Formuła przedrozbiorowych zapisów metrykalnych trzech serii (ślubu, chrztu, zgonu) była wypadkową wielu czynników. Zapewne zależała ona od dokładności podawanych informacji, ale w jeszcze większym stopniu od sumienności, dociekliwości w przepytywaniu osób i staranności sporządzających notaty. Istotną rolę odgrywała pozycja społeczna i majątkowa parafian. Metryki magnaterii, bogatej szlachty, a także patrycjatu miejskiego wyróżniały się zdecydowanie szerszym formularzem [Kuklo 2009, 101].

Przed rozbiorami księgi metrykalne prowadzono bez jednolitego systemu i bardzo pobieżnie. Państwa zaborcze, które uczyniły plebanów urzędnikami stanu cywilnego, wprowadziły jednolity system ich prowadzenia, ale w poszczególnych zaborach systemy te zawierały własne rozwiązania [Wyczawski 1989, 278].

Celem niniejszego opracowania było zwrócenie uwagi na strukturę i treść notacji metrykalnych chrztów, ślubów i zgonów w okresie zaboru rosyjskiego na obszarze wybranych dekanatów diecezji wileńskiej (Białystok, Grodno, Sokółka), które decyzją władz carskich weszły w skład nowoutworzonej archidiecezji mohylowskiej [Kasabuła 2008, 266–270]. Stabilność zapisu nasyconych szczegółowymi informacjami elementów treści aktu metrykalnego stanowi o wartości ksiąg metrykalnych dla badań demograficznych, socjologicznych, onomastycznych i historyczno-kulturowych. Ze względu na bogaty materiał badawczy dokonano selekcji i przedstawiono reprezentatywne egzemplifikacje wyekscerpowane z wybranych ksiąg metrykalnych chrztów, ślubów i zgonów, które obejmują lata 1827–1910 (nie sposób wykorzystać bazę źródłową w szerszym zakresie w niewielkim objętościowo opracowaniu)¹.

¹ Treść i struktura, a zwłaszcza konwencja zapisu notacji metrykalnych w księgach chrztów została dość szczegółowo omówiona w artykule L. Dacewicz, *Stabilność konwencji w tekstach ksiąg metrykalnych w zaborze rosyjskim* [w druku].

Miarodajną analizę można przeprowadzić na bazie dokumentów, które charakteryzują się chronologiczną ciągłością, dobrym stanem zachowania i dostępnością. W przypadku wcześniejszych okresów są to bardzo ważne czynniki, bowiem wiele ksiąg uległo zniszczeniu, zostało w granicach dawnej Rzeczypospolitej, część wywieziono za granicę (Białoruś, Litwa, Rosja). Księgi z pierwszej połowy XIX w., i oczywiście okresu wcześniejszego, są niekompletne, rozproszone, czasami jeszcze nieskatalogowane. Mniejsze lub większe luki ograniczają wiarygodność wyników badań.

W niniejszym opracowaniu ze względu na ciągłość zapisów źródłem materiału badawczego były księgi metrykalne, wyselekcjonowane z bogatego zespołu archiwalnego, który obejmuje księgi trzech wchodzących w skład diecezji wileńskiej dekanatów – białostockiego, grodzieńskiego i sokólskiego z lat 1865–1918, prowadzone w języku rosyjskim². Ponadto wykorzystano wybrane księgi z lat 1827–1848, prowadzone w języku polskim, w celu porównania notacji w obu językach.

Wcześniej księgi metrykalne były spisywane po łacinie, od 1827 r. w języku polskim. Udało się też stwierdzić, że w niektórych parafiach miał miejsce okres przejściowy, a mianowicie od 1827 r. księga chrztów parafii Krynki (dekanat Grodno) była prowadzona w języku polskim, ale w tej samej parafii zachowała się także księga chrztów prowadzona równolegle w języku łacińskim aż do 1831 r. Język rosyjski w wymienionych dekanatach wprowadzono do administracji kościelnej w 1848 i 1849.

Przedmiotem analizy i opisu, jak było wspomniane wyżej, są księgi metrykalne chrztów, ślubów i zgonów w okresie rozbiorów, konkretnie od 1827 r., bo od tego roku datuje się pierwsza badana księga.

1. Księgi chrztów

Precyzyjny formularz aktu chrztu został zamieszczony w części 2 Rytuału Rzymskiego zatytułowanej *Forma describendi baptizatos*. Poprawnie sporządzona notacja dokumentująca udzielenie sakramentu winna zawierać rok, dzień i miesiąc ceremonii, dane szafarza sakramentu, a także szczegółowo określone miejsce jej odbywania (tzn. miasto lub inne miejsce, nazwa

² Po 1945 r. komplet ksiąg metrykalnych wymienionych dekanatów znalazł się w Archidiecezjalnym Archiwum w Białymstoku, co w pewnym stopniu ułatwia kwerendę archiwalną. Zdecydowanie utrudnia kwerendę objętość omawianego zespołu archiwalnego, rękopiśmienny charakter metryk sporządzonych w języku rosyjskim i zróżnicowany stopień czytelności tych rękopisów.

świętyni). W metryce winny zostać odnotowane imię chrzczonego, z podaniem płci niemowlęcia, a także dane rodziców, ich personalia oraz przynależność parafialna. W dalszej kolejności należało odnotować szczegółowo dane rodziców chrzestnych. W przypadku ojca chrzestnego konieczne było imię oraz stwierdzenie czyim był synem, zaś w przypadku matki chrzestnej, dodatkowo, jeśli była zamężną, imię współmałżonka. W przypadku obu chrzestnych należało podać parafię lub miejscowość, z jakiej pochodzili. Jeśli dziecko pochodziło z nielegalnego związku, akt chrztu powinien zawierać dane osoby, co do której istnieje pewność, że jest rodzicem dziecka. W przypadku rodziców nieznanymi notowano tylko dzień chrztu [Kumor 1966, 59–60; Kotecki 2009, 37; Moskal 2005, 65–66].

Analiza oryginalnych notacji wyekscerpowanych z reprezentatywnego zasobu ksiąg metrykalnych pozwoliła odpowiedzieć na pytanie, w jakim stopniu reguły przedstawione we wzorcowych zapisach znalazły zastosowanie w praktyce. Dokonany w ujęciu chronologicznym przegląd pozwolił zaobserwować ewolucję elementów treści aktu metrykalnego, określić strukturę notacji metrykalnych, stwierdzić, czy na przestrzeni czasu zachodziły jakiegokolwiek zmiany.

Księgi chrztów w języku polskim

KKrCh – 1827-1834

Na początku księgi metrykalnej chrztów z lat 1827–1834 znajduje się „**Kopija**” drukowanego dokumentu z dnia 7 grudnia 1826 r. wydanego przez Wileński Rzymsko-Katolicki Konsystorz, który zawiera pouczenie, dotyczące „porządnego” prowadzenia ksiąg, przekazywania ich z końcem roku stosownym urzędowi kościelnemu oraz właściwego ich przechowywania. Na kolejnej stronie zamieszczono szczegółową instrukcję pt. **Forma dla wpisywania do Księgi metrykalnej chrzestnych**. W przykładowych rubrykach znajdują się szczegółowe wzorce zapisów metrykalnych. Wcześniej stosowane łacińskie określenia stanu społecznego zastąpiono odpowiednio polskimi: *Urodzony* (skrót od *Szlachetnie Urodzony*), *Sławetny*, *Pracowity*.

Przykład z KKrCH 1827, k. 7

N.	Daty		Kiedy? Gdzie? kto i od kogo? z samej wody, czy też z SS.Olejów ochrzczony	Jakich rodziców, kiedy?, gdzie, to jest w jakiej Parafii urodził się?	Kto trzymał do chrztu to jest: Kto byli kumami i kto asystował mianowicie?
	Ur.	Chrz.			

48.	28.	29.	Sierpień Roku Pańskiego Tysiącznego Osiemsetnego Dwudziestego Siódmego Miesiąca Sierpnia D. Dwudziestego Dziewiątego w Kryńskim Rzymsko-Katolickim Parafialnym Kosciele, Ochrzczono z SS. Olejów niemowlę imieniem Petronella od WJX. Bonawentury Konopackiego Administratora Urzędowego tegoż kościoła.	Pracowitych Józefa i Maryanny z Chłabiczów ślubnych Małżonków Corkę, Parafian Szudziałowskich – Roku bieżącego – Miesiąca Sierpnia Dnia Dwudziestego Osmego Wieczorem Narodzona we wsi zwanej Osoczni	Trzymali do chrztu Pracowici Sylwester Rudź z Praxedą Chłabiczową Wdową

Przykłady zapisów w rubryce nr 5. (Rodzice) i 6. (Chrześni)

Urodzonych Antoniego i Ludwika z Bergielów Kosackich Ślubnych Małżonków Syn – Parafianow Szudziałowskich – w Roku bieżącym Mes. Sierpnia Dnia Dwudziestego Piątego Rano we Wsi zwanej Szaciły Narodzony.

Trzymali do chrztu

Urodzeni

Maciej Bykowski z Anielą Ihnatowiczową

Małżonką Urodzonego Symona Ihnatowicza [KKrCh 1827, k 6v]

Sławetnych Józefa i Maryanny z Auchimowiczow Sawińskich ślubnych Małżonków Corka Parafian Kryńskich Roku bieżącego Mies. Kwietnia Dnia Jedenastego Rano w Mieście Krynkach narodzona.

Trzymali do chrztu

Sławetni

Jerzy Wylczynski

Zofia Michniewiczowa

Małżonka Kazimierza Michniewicza [1827 KKrCh, k. 4].

MKKr1 – 1834–1848

Księga metrykalna z lat **1834–1848** była prowadzona identycznie, jak księga z lat 1827–1834 (identyczne rubryki z identycznymi informacjami). Różnice dotyczą szczegółów, np. *rok bieżący* zastąpiono określeniem *rok te- raźniejszy*, bardziej widoczny jest brak konsekwencji w zapisie rzeczowników małą i wielką literą.

Przykłady z rubryk 4, 5, 6 (kompletny zapis rubrykalny zob. powyżej w KKrCh 1927 r.)

MKKr1 1846 k. 114

Roku Pańskiego Tysiącznego Osemsetnego Czerdziesiątego Szustego M-ca Stycznia pierwszego dnia w Kryńskim Rzymsko-Katolickim Parafialnym Kościele Ochrzczono z SS. Olejów niemowlę imieniem Sylwestrem od X Ambrożego Lesniewskiego Administratora tegoż Kościoła.	Pracowitych Gaspara i Zofij z Szymkiewiczow Bachow Ślubnych Małżonkow roku terażniejszego 1846 Miesiąca Stycznia 1. Dnia w tej Parafii we wsi Porzeczce rano narodzony.	Trzymali do chrztu Pracowity Tomasz Szymczuk z Pracowitą z Rozalią Bachowną Panną.

Zapisy z rubryk 5, 6:

1. Urodzonych Andrzeja i Rozalii z Bogusławskich Ihnatowiczow ślubnych Małżonkow Córka roku terażniejszego 1848. Mca Stycznia 12 dnia rano w tej Parafii w Dworku Proniewiczze narodzona.

Trzymali do chrztu Urodzony Augustyn Wiński z Urodzoną Jozefatą (?). Chorąży Narodzin (?) Ur. Jan Zawadzki z Ur. Marianną Wołkowską Panną. [MKKr1 1848 k. 139].

2. Pracowitych Jendrzeia i Anastazyi z Rudkowskich Radziukiewiczow ślubnych małżonkow corka roku terażniejszego 1837 miesiąca marca trzydziestego dnia z rana w tej Parafii we wsi Ostajukowszczyzna narodzona.

Trzymali do chrztu Pracowity Jozef Rudkowski z Pracowitą Zoffią Andrzeia Arasimowicza małżonką. [MKKr1 1837 k. 30].

3. Sławetnej Magdaleny Mudrowskiej z nieprawego łoża corka, roku terażniejszego 1837 Miesiąca stycznia 27 dnia wieczorem w tej Parafii w Miasteczku Krynkach narodzona.

Trzymali do chrztu Sławetny Alexander Bakun z Urodzoną Agatą Kulikowską panną. [MKKr1 1837 k. 29].

Księgi chrztów w języku rosyjskim

Z ekscerpcji ksiąg metrykalnych wynika, że obowiązek prowadzenia ksiąg w języku rosyjskim w dekanacie grodzieńskim został wprowadzony (a właściwie narzucony przez władze carskie) w połowie 1848 r., a w dekanacie białostockim i sokólskim od stycznia 1849 r. (w wyniku konkordatu zawartego między Stolicą Apostolską i władzami carskimi w 1847 r.). Obszar ten Rosja traktowała jak ziemie białoruskie byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego³.

³ H. Wisner stwierdził, że język rosyjski wprowadzono do administracji kościelnej

W księgach metrykalnych chrztu prowadzonych w języku rosyjskim notacja zajmowała dwie strony, bowiem zawierała więcej rubryk niż w księgach sporządzonych w języku polskim. Dodatkowe rubryki to: pierwsza zawierająca nazwisko ochrzczonego dziecka (nazwisko rodziców), trzecia podwójna – płeć dziecka (nadmiar informacji, ponieważ płeć była podawana też w tekście w 5 rubryce; w tejże rubryce znajduje się także powtórzenie informacji dotyczącej daty chrztu), czasami ósma (na ogół pusta) zatytułowana *Руконприкладство свидетелей записи по желанию*, czyli podpisy świadków/rodziców chrzestnych.

Księga MKKr2 1848–1854

Przykład z MKKr2 1848 k. 6v-7

Фам. Окпещен.	N.	Щеть Родившегося		Числа		Когда, где, кто и кем, одною ли водою или совсеми обрядами таинства окрещень	Каких родителей, когда и где, т. е. в каком приходе родился крещенный	Кто был по имени и про- званию вос- приемниками при Св. Кре- щении и кто присутство- вал?
		Муж.	Жен.	Рожд.	Крещ.			
Немчиновскихъ	62		1.	2	14	Тысяча восьмсотъ сорокъ восьмого года Октября четырнадцатого дня въ Кринской Римско-Католической приходской церкви окрещена девица по имени Анела Ядвига Преподобнымъ Кс. Амброзимъ Лесневскимъ Настоятелемъ Оной Кринской Церкви съ совершениемъ всехъ обрядовъ таинства	Дворянь Фаустина и Изабели урожденной Вольнцевной законныхъ супруговъ дочь, родившаяся нинешего года Октября 2 дня в полудня тогожъ прихода въ ...?	Восприемниками были Дворянинъ Павелъ Богусевичъ съ Дворянкою Софію Орновскою Присутствовали Дворянинъ Иосифъ Войтеховскій съ Дворянкою Ольгою Вольнцевичъ девицею.

w 1865 r., w ramach represji po powstaniu styczniowym, a Ks. B. Kumor, historyk kościoła, napisał, że metryki urodzenia, ślubów i zmarłych polecono sporządzać wyłącznie po rosyjsku od stycznia 1867 r. Jednakże należało zaznaczyć, że miało to miejsce na obszarze Księstwa Warszawskiego przekształconego w 1815 r. w Królestwo Polskie, które zaczęto nieurzędowo nazywać Privilslanskij Kraj. Z moich badań wynika, że w omawianych w tym artykule dekanatach metryki zaczęto sporządzać w języku rosyjskim znacznie wcześniej (zob. wyżej) [B. Kumor, *Historia kościoła*, cz. 7, Lublin 1991, s. 347, 356–359; H. Wisner, *Litwa. Dzieje państwa i narodu*, Warszawa 1999, s. 123].

Obligatoryjnie wskazywano pochodzenie społeczne, w przypadku szlachty dodatkowo nazwy wykonywanych zawodów (szczególnie stopni wojskowych), pełnionych funkcji, piastowanych godności, np. *Дворянь Статскаго Совѣтника Ивана и Софіи изъ Олдаковскихъ Каленкевичевъ...* [WGFr 1885, k. 15].

Przykłady zawartości rubryk 5, 6, 7 (znak graficzny **ѣ** zastępuje dawną literę jat' – odpowiednik dźwięku 'e):

WBCh (Białystok 1875, k. 62, 77)

1. Дворянь Феликса Ивана и Маріянны Булаховичъ Кобылинскихъ законныхъ супруговъ дочь, родившаяся сего года Юля двадцать тринадцатого дня, того же прихода в Бѣлостокъ. –

Восприемниками были Почталионъ Бѣлостокской Почтовой Канторы Валеріанъ Турчинскій съ Ельвиною Гриневского Цыпріана супругою. –

2. Мѣщанъ Белостокскаго Общества Викентія и Теофіліи урожденной Соколовской Маркевичей законныхъ супруговъ дочь родившаяся сего года Сентября четырнадцатого дня тогожъ прихода в Бѣлостокъ

Восприемниками были мѣщане Карль Васильковскій съ Камилією Флертъ дѣвицею... Присутствовали мѣщане Антонъ Пилецкій съ Жоанною Клезмонъ.

WGSb (Grodno 1875, k. 151v–152)

Тысяча восемьсотъ семдесятъ пятого года Апрѣля двадцатого дня въ Заменскомъ Гродненскомъ Римско-Католическомъ Францишканскомъ приходскомъ костелѣ окрещено дитя по имени Анна ксендзомъ Флоріаномъ Лавничемъ ордена св. Францишка съ совершеніемъ всехъ обрядовъ таинства.

Крестьянъ Осипа и Анны съ Курчевскихъ Сенкевичевъ законныхъ супруговъ дочь, родившаяся сего года и месяца девятнадцатого дня в деревнѣ Камионке.

Восприемниками были Осипъ Добржецкій съ Анною Добржецкою дѣвицею.

WSCh (Sokołka 1875, k. 14)

1875 года Апрѣля 14го дня въ Сокольскомъ Р. К. приходскомъ костелѣ окрещен младенецъ по имени Альбина-Теодора ксендзомъ Викентьемъ Шодловскимъ викарымъ сего костела с совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства

Дворянь Осипа и Маріи урожден. Демидовичевны Шимановскихъ закон. супруговъ дочь родившаяся сего года и мѣсяца 1го дня въ Соколкѣ того же прихода

Восприемниками были Надворный Советникъ Доминикъ Мышлицкій съ Вандою женою Губернскаго секретаря Максимчука.

Informacja zawarta w poszczególnych rubrykach metryk chrztu jest adekwatna do pytań, które stanowią tytuły rubryk.

Od 1875 r. (w niektórych parafiach nieco później) sporządzano alfabetyczne spisy ochrzczonych w danym roku. W poszczególnych parafiach stosowano zróżnicowane sposoby ewidencji. Wyodrębniono kilka, np.

- 1) Nazwisko i imię osoby ochrzczonej, np.
[Parafia Białystok 1895, k. 210–215]
Арцюхъ Эдвардъ
Пухальский Станиславъ.
[Dek. Białystok Parafia Goniądz 1885, k. 156–157]
Олехно Осипъ
Рутковска Юзефа.
- 2) Nazwisko, imię i imię odojcowskie (otčestwo) ochrzczonego dziecka, np.
[Białystok 1875 k. 107]
Боровский Иванъ Ивановъ
Берентъ Густавъ Карловъ
Сосновска Юзефа Ивановна.
- 3) Nazwisko, imię dziecka oraz imiona rodziców, np.
[Sokolka 1875 k. 39–40]
Бочковна Маріянна Сымона и Иозефы
Кирпша Иванъ Ивана и Розаліи.
- 4) Nazwisko, imię, syn/córka czyja?, np.
[Dek. Białystok Parafia Dobrzyniewo 1885, k. 562–564]
Свислоцкий Александръ сынъ Фомы
Якубовичъ Паулина дочь Петра.
- 5) Nazwisko rodziców w dopełniaczu liczby mnogiej i imię dziecka, np.
[Dek. Białystok Parafia Goniądz 1895, k. 55]

2. Księgi ślubów

W księdze ślubów (*Liber matrimonium*, *Liber copulatorum*) zasadniczo powinny być odnotowane: imiona i nazwiska obojga nowożeńców, ich stan cywilny, społeczny lub zawodowy, a także imiona i nazwiska obydwu ojców, miejsce zamieszkania obojga nupturientów, imiona i nazwiska świadków wraz z ich tytułaturą stanową, zawodem, urzędem i miejscem zamieszkania, informacja o ogłoszonych trzech zapowiedziach [Kukło 2009, 100].

Księgi ślubów w języku polskim

Na początku księgi metrykalnej jest podany formularz do wpisywania metryki ślubu ze szczegółową informacją dotyczącą zawartości poszczególnych rubryk.

KKrŚ 1827, k. 1

N.	Data zaślubienia	Kiedy? gdzie? Kto? i po wielu wyszłych zapowiedziach Ślub pobłogosławił?	Jakich mianowicie nowożeńców, stanu, wieku i Parafii oboje	Kto z imienia i nazwiska oboich nowożeńców Rodzice? i kto świadkowie mianowicie
Dziadulewiczow z Krynek	23	Styczeń Roku Pańskiego Tysiącznego Osmsetnego Dwudziestego Siódmego Miesiąca Stycznia Dwudziestego trzeciego dnia, w Kryńskim Rzymsko-Katolickim Parafialnym Kosciele WJX Bonawentura Konopacki Administrator Urzędowy tego Kościoła po wyszłych trzech Zapowiedziach pierwszej dnia Dziewiątego, drugiej dnia Szesnastego, trzeciej dnia Dwudziestego trzeciego W Miesiącu Styczniu, w przytomności Ludu na nabożeństwo Zgromadzonego.	Ditto Sławetnych Wawrzyńca Dziadulewicza wdowca lat trzydzieści mającego, z Anastazyą Pożarską wdową lat trzydzieści Mającą Oboich z miasta Krynek Zwanego tego Kościola Parafialnego po ścisłym Obu stron Na piśmie uczynionym o przeszkodach do Małżeństwa Egzaminie i po nieodkryciu z nich żadnej, niemniej po oświadczeniu przez Nowożeńców na takowy Związek wzajemnego zgodzenia się znakami zewnątrznymi wyrażonymi.	Ditto Po zmarłych sławetnych Mateusza Dziadulewicza i Anny Anisimowiczowny Ślubnych Małżonkow syna, i po sławetnych zmarłych Symona y Maryanny Janowiczow Corką, po Ignacym Pożarskim pozostałą wdową przez słowa czas terażniejszy oznaczające związkiem Małżeńskim połączył ich i w obliczu Kościoła pobłogosławił, przy wiarygodnych świadkach na ten cel mianowicie użytych, sławetnych Jana Piecewicza XXX Stanisława Rudzińskiego i w przytomności wielu zgromadzonych.

Księgi ślubów w języku rosyjskim

Księgi ślubów prowadzone w języku rosyjskim posiadały identyczną strukturę rubrykalną i te same elementy treści, które uwzględniano wcześniej w księgach polskich.

WGŚ 1875, k. 22

№	Число вѣнчанія?	Когда? гдѣ? и по коликократномъ оглашеніи венчалъ бракъ?	Какихъ именно новобрачныхъ, какого состоянія, званія, возраста и прихода?	Кто по имени и прозваніи родители новобрачныхъ и кто поручатели или свидетели?
3	9	Тысяча восемьсотъ семьдесятъ пятого года февраля девятого дня в Занеменско-Гродненском Францишканском Римско-Католическом Приходском Костель ксендзь Петръ Стецкевичъ по троекратномъ оглашеніи изъ коихъ первое 26 Января второе 2 и третье 9 февраля сего года предъ народомъ собравшимся на литургию сдѣлана.	Кресьянина Осипа Кльрвяка юношу 24 летъ съ крестьянкою Кристиной Зезюлевною львицею 33 летъ обейхъ съ деревни Каміонка тожъ прихода прихожанъ по сдѣланіи предварительного строгого на письме изъяснительного исследования о препятствіяхъ къ бракосочетанію и по неоткрытіи никакихъ равно по изъявленному отъ облейхъ лицъ взаимному согласію внесеннымъ знаками обнаруженному.	Кресьянъ Андрея и Аполони съ Гацкевичевъ Кльрвяковъ законныхъ супруговъ сына съ крестьянъ Матвія и Катерины съ Сурмачовъ Зезюлевъ законныхъ супруговъ дочью бракомъ сочеталь и въ меце... костела торжественно побогославиль въ присутствіи вьры достойныхъ свидѣтелей Осипа Кльрвяка Михаила Шока Викентія Шевелинского и многихъ другихъ при томъ находящихся.

Informacja zawarta w poszczególnych rubrykach jest adekwatna do pytań, które stanowią tytuły rubryk. Notacje metrykalne ślubów charakteryzują się bardzo zawiłą składnią.

Od 1875 r. (w niektórych parafiach nieco później) sporządzano alfabetyczne spisy poślubionych w danym roku (zazwyczaj na końcu, wyjątkowo na początku księgi, np. w parafii Białystok w 1876 i 1877 r.). Tytuły wykazów były zróżnicowane, np. *Алфавитный Списокъ лицамъ вступившимъ в бракъ въ 1875 году*; *Алфавитный Списокъ лицамъ вступившимъ в бракъ въ 1875 году*; *Алфавитъ о бракосочетавшихся за 1895 годъ*; *Алфавитъ метрическимъ выписямъ о бракосочетавшихся за 1876 годъ по Гоніондзкому Римско-Католическому приходскому Костелу*. Spisy prowadzone w poszczególnych parafiach różnią się zasobem elementów treści. Udało się zindyfikować pięć sposobów zapisu:

- 1) Nazwisko i imię mężczyzny oraz nazwisko panieńskie i imię kobiety lub w odwrotnej kolejności – imię i nazwisko panieńskie (czasami w rubrykach), np.

[Parafia Grodno (Franciszkańska) 1875, k. 50]

Варнавіскіі Степанъ съ Лозовскоіі Іозефой
Левкевичъ Петръ съ Обуховскоіі Уршулею.

[Parafia Białystok 1878, k. 627]

Боровскіі Янъ съ Маріянно Жуковскоіі.

[Dek. Białystok, Parafia Dolistowo 1885, k. 770] – zapis w rubryce:

Фамилия и имя бракосетавшегося	Фамилия и имя бракосетавшейся
Коцюкъ Иванъ Клепацкіі Іосифъ	Уршуля Масловская Анна Микута

- 2) Nazwisko w dopełniaczu l. mn., imię mężczyzny oraz imię kobiety, np.
[Dek. Grodno, Parafia Indurska 1875, k. 37v]

Гродзкихъ Карла и Фелиціянны
Ляховичевъ Станислава и Анастасіі.

- 3) Nazwisko mężczyzny i nazwisko kobiety, np.

[Parafia Białystok 1895, k. 273–275v]

Бартель съ Савицкой
Жуковский съ Зеневичъ.

- 4) Tylko nazwisko i imię mężczyzny, np.

[Dek. Białystok, Parafia Goniądz 1876, k. 660]

Арбузь Михаилъ
Гилевскіі Осипъ.

- 5) Nazwisko, imię mężczyzny i imię kobiety, np.

[Dek. Białystok, Parafia Knyszyn, k. 644]

Агатскіі Осипъ и Констанція
[Dek. Grodno (Parafia Franciszkańska) 1895, k. 421]

Андрукевичъ Станиславъ съ Францишкоіі.

Podane sposoby alfabetycznej ewidencji zaślubionych świadczą o niższym statusie społecznym kobiet. W większości przypadków są wymieniane tylko z imienia lub w ogóle pomijane. Kobiety nie uczestniczyły też w ceremonii zaślubin jako świadkowie.

3. Księgi zgonów

Księgi zmarłych (*Libri mortuorum*) miały z reguły trochę węższy zakres informacji; powinny były uwzględniać: imię i nazwisko zmarłej osoby

dorośle, wiek oraz stan cywilny, społeczny, zawód czy urząd, przy dzieciach zazwyczaj podawano tylko imię i resztę danych o ojcu; miejsce zamieszkania zmarłego (wiek osób dorosłych odnotowywano w latach, a dzieci także w miesiącach i tygodniach), przyczynę śmierci, miejsce pochówku [Kukło 2009, 101].

Księgi zgonów w języku polskim

KKrZ 1827, k. 1; 1834, k. 46; 1836, k. 57

N.	Data śmierci	Lata od urodzenia	Kiedy? gdzie? kto? z jakiej choroby albo przypadku umarł? Opatrzony lub nie SS.Sakramentami	Jakiego był powołania i stanu, jak długo żył, z jakiej Parafii, i jakich zostawił dzieci	Od jakiego mianowicie Xiędza, kiedy i gdzie pogrzebiony?
Maryanna Dubkowa	10. Stycz	25.	Styczeń Roku Pańskiego Tysiącsetnego Osmsetnego Dwudziestego Siódmego Miesiąca Stycznia Dziesiątego Dnia we Wsi zwanej Giniuszy Umarła Pracowita Maryanna z Szurbakow Dubkowa z pólgu, a przy tym Z Obfitości w żołądku robakow. Życia przykładowego, opatrzona Świętymi Sakramentami.	Ditto Pracowitego Jozefa Dudka Żona Ślubna, która mniej lub więcej Dwadzieścia Pięć lat mająca, tegoż Kościoła Parafialnego RzymskoKatolickiego Wyznania.	Ditto Której zwłoki WJX Bonawentura Konopacki Administrator urzędowy Parafii Kościoła Kryńskiego Roku bieżącego Miesiąca Stycznia Trzynastego Dnia Złożył i tam pogrzebał na publicznych Parafialnych Mogiłkach za Miastem
Ihnatowiczow	20.	1	Roku Pańskiego Tysiącsetnego Trzydziestego Czwartego Miesiąca Sierpnia Dnia dwudziestego w okolicy Ihnatowiczow umarło dziecko zżagary i (?) Bonawentura.	Urodzonych Antoniego i Izabelli z Ihnatowiczow Wąsowiczow Ślubnych Małżonkow syn lat mający Roku jednego od urodzenia.	Którego ciało przez WJX A. Switkowskiego pogrzebione na Mogiłkach Parafialnych Kryńskich Miesiąca Sierpnia dnia 22.

Józef Kaliński	28.	40.	Roku Pańskiego Tysiącznego Osmsetnego Trzydziestego Szóstego Miesiąca Grudnia Dwudziestego osmego dnia W Miasteczku Krynkach umarł sławetny Józef Kaliński z kolki SS. Sakramentami opatrzony.	Sławetney Maryanny pozostały wdowy mąż mający od urodzenia czterdzieści lat tegoż Kościoła Kryńskiego Parafianin. Zostawił po sobie syna Jana.	Którego ciała przez WJX A. Świątkowskiego Wikarego Kościoła Parafialnego Kryńskiego Roku terażniejszego Miesiąca Grudnia Trzydziestego pierwszego dnia pogrzebione zostało na Parafialnych Mogiłkach.

Informacja zawarta w poszczególnych rubrykach metryk zgonów na ogół jest adekwatna do pytań, które stanowią tytuły rubryk. W niektórych przytoczonych notacjach można stwierdzić brak nazwy parafii i brak informacji o przyjęciu świętych sakramentów. Analiza większej ilości egzemplifikacji prawdopodobnie pozwoliłaby zaobserwować inne drobne odstępstwa od przyjętego wzorca.

Księgi zgonów w języku rosyjskim

WGZ 1875, k. 505

№р	Число смерти	Лѣтъ отъ роду	Когда? Где? Кто? от какой болѣзни? или по какому случаю умеръ? былъ ли причащенъ св. Тайнами?	Какого былъ состоянія? Званія? сколько жилъ изъ какого прихода и кого оставилъ дѣтей?	Каким именно Священникомъ когда и где похороненъ?
6	21	86	1875 года Января 21. дня наЗанеменском фориннове скончался Иванъ Павловскій съ старости бывъ приобщенъ съ таинъ.	Мещанин имевший отъ роду 86 лѣтъ тогожъ прихода оставилъ жену Маріянну съ Попкевичевъ сына Антона и дочери Анну Марціянну и Катерину	Тело его похоронилъ Ксендзь Войткевичъ 23 Января на приходском кладбище.
10	29	Мѣсяцевъ 6	1875 года Января 29 дня въ мызѣ скончался Казимиръ съ слабости.	Уроженцевъ Царства Польскаго Павла и Луциі съ Пивницкихъ Чарковскихъ законныхъ супруговъ сынъ имѣвший отъ роду 6 мѣсяцевъ тогожъ прихода.	Тѣло его похоронилъ Ксендзь Феликсъ Горчакъ 2 февраля на кладбище Аугустовском.

Przytoczone notacje metrykalne zgonów w języku rosyjskim świadczą, że nie zawsze podawano przynależność społeczną, brakuje też informacji o przyjęciu świętych sakramentów.

Podobnie jak w przypadku chrztów i ślubów, od 1875 r. sporządzano także wykazy alfabetyczne zmarłych w danym roku, np. *Алфавитъ къ Выписямъ метрической книги Занеменско-Гродненскаго Римско-Католическаго Францишканскаго приходскаго костела о умершихъ в 1875 году*. Spisy zawierały nazwisko i imię (czasami też otčestwo), np.

[Grodno Parafia Franciszkańska 1875, k. 514–515v]

Анисько Адамъ Карловичъ
 Буйко Константинъ Антоновичъ
 Дейновичъ Иванъ
 Зезюлева Маріянна
 Жежевска Анна Осиповна
 Новицкий Владиславъ.

Identyczny zapis stosowano w parafii Białystok, np.

[Parafia Białystok 1875, k. 766]

Бойдакъ Иванъ
 Белявска Мария
 Боровский Иванъ Ивановъ.

* * *

Akty metrykalne chrztów, ślubów i zgonów oraz alfabetyczne roczne wykazy ochrzczonych, poślubionych i zmarłych (prowadzone od 1875 r.) zawierają bogactwo nazw osobowych w postaci różnorodnych zestawień (grup nominalnych). W poszczególnych okresach stosowano różne sposoby identyfikacji rodziców i rodziców chrzestnych oraz świadków ceremonii chrztu i ślubu (problem wymaga odrębnego omówienia). Imiona ochrzczonych dzieci były podawane odpowiednio w polskiej lub rosyjskiej (cerkiewnej) wersji językowej. W księgach rosyjskich, poczynając od 1875 roku, dodatkowo prowadzono roczną ewidencję ochrzczonych, zaślubionych i zmarłych stosując dwuelementowe lub charakterystyczne dla rosyjskiej kultury nazewniczej trzelementowe zestawienia (z tzw. imieniem odojcowskim, czyli otčestvom), np. w księgach chrztów: *Богдановъ Антонъ, Василевскихъ Иосифъ, Арцуюхъ Эдвардъ, Боровский Иванъ Ивановъ, Василевскихъ Иосифъ, Рутковска Юзефа, Сосновска Юзефа Ивановна, Борисовичъ Петръ сынъ Ивана*; w księgach ślubów, np. *Андрукевичъ Станиславъ съ Францишкою, Варнавский Степанъ съ Лозовской Лозефой*; w księgach zgonów, np. *Анисько Адамъ Карловичъ, Белявска Мария, Боровский Иванъ Ивановъ, Жежевска Анна Осиповна, Новицкий Владиславъ*⁴.

Obligatoryjnym członem każdej grupy nominalnej w badanych zapisach metrykalnych jest wskazanie przynależności stanowej osoby referowanej przez człon antroponimiczny. W księgach prowadzonych po polsku szlachcicowi przysługiwało określenie *szlachetnie urodzony*, skracane do *urodzony*, mieszczaninowi – *ślawetny*, chłopu – *pracowity*; w księgach prowadzonych w języku rosyjskim były to odpowiedniki rosyjskie: *дворянин* (szlachcic), *мещанин* (mieszczanin), *крестьянин* (chłop). O skonwencjonalizowaniu tego elementu treści świadczy fakt, że występuje zarówno w księgach prowadzonych w języku polskim, jak i rosyjskim, i wówczas gdy są inne określenia wskazujące na pochodzenie, np. piastowany urząd czy posiadany stopień wojskowy (wyjątkowo tylko nazwa zawodu itd.).

W polskich i rosyjskich księgach metrykalnych w grupach nominalnych odnoszących się do małżonków wyrażenie wskazujące na przynależność stanową najczęściej ma wartość liczby mnogiej i znajduje się przed całą grupą, np. *Ślawetnych Wawrzyńca Dziadulewicza wdowca lat trzydzieści mającego, z Anastazyą Pożarską...*, *Pracowitych Jendrzeia i Anastazyi z Rudkowskich Radziukiewiczow ślubnych małżonkow...*, *Дворянь Осипа и Маріи урожден. Демидовичевны Шимановскихъ...*, *Крестьянь Андрея и Аполони съ Гацкевичевъ Кльвьяковъ законныхъ супруговъ...*

Obecność w grupie nominalnej omawianego określenia warunkowana była ustaloną i wymaganą przez kościelną administrację konwencją. W zależności od stanu wprowadzano dodatkowe elementy treści, np. w odniesieniu do szlachty godności, stopni wojskowych, np. *Дворянь Статскаго Совѣтника Ивана и Софіи изъ Олдаковскихъ Каленкевичевъ...* [WGF 1885, k. 15], *Капитанъ Александръ Ивановичъ Косачевский съ женою Подполковника Марією Брониславною Горбачевскою...* [WSCh 1905, k. 61]. Z obowiązujących wzorców wynika, że należało podawać zawód wszystkich głównych uczestników ceremonii bez względu na stan społeczny, w praktyce ograniczało się to do szlachty.

W notacjach metrykalnych znalazła odzwierciedlenie niższa pozycja społeczna kobiet, a mianowicie:

1) w księgach chrztów, jeśli matka chrzestna była mężatką obowiązkowo podawano nazwisko, czasami też imię, męża; w alfabetycznych spisach urodzonych w danym roku obok nazwiska i imienia ochrzczonego dziecka

⁴ Problematyka związana z występującymi w przytaczanych aktach nazwami własnymi została jedynie zasygnalizowana, bowiem wymagają one odrębnego opracowania. Częściowo zostały omówione w moim artykule *Rusyfikacja nazewnictwa osobowego w katolickich księgach metrykalnych Dekanatu białostockiego w okresie zaboru (lata 1865–1918)*, „Slavia Orientalis”, t. LXIV, nr 2, 2015, s. 363–374.

dość często podawano imię ojca lub utworzoną od tego imienia formę odojcowską (np. *Свислоцкий Александръ сынъ Фомы, Урбанъ Болеславъ Бенедиктовъ*);

2) w księgach ślubów świadkami ceremonii byli tylko mężczyźni; w alfabetycznych wykazach poślubionych w danym roku w niektórych parafiach (np. Goniądz w dek. Białystok) podawano tylko nazwisko i imię nowożeńca;

3) w księgach zgonów w notacji dotyczącej dziecka należało podać informację, kto był ojcem zmarłego dziecka, niemniej jednak z analizy zapisów wynika, że podawano imiona i nazwisko obojga rodziców (co było odnotowane w tytule stosownej rubryki).

Podsumowanie

Porównanie wzorca poprawnie sporządzonej notacji, dokumentującej udzielenie sakramentu chrztu, podanego w *Forma describendi baptizatos* z treścią aktów metrykalnych zawartych w analizowanych księgach metrykalnych dekanatu białostockiego, grodzieńskiego i sokólskiego pozwala stwierdzić, że nie wszystkie dodatkowe elementy treści były uwzględniane. Niektóre z nich, np. nazwa parafii, pochodzenie społeczne uczestników ceremonii, nazwisko i imię księdza w stosownej rubryce, a nie tylko na końcu księgi, z biegiem czasu zaczęły stanowić element obligatoryjny. Natomiast nie odnotowywano danych dotyczących rodziców chrzestnych takich jak przynależność parafialna i miejsce zamieszkania, nie podawano czyim synem był ojciec chrzestny. W księgach ślubów podawano imiona i nazwiska obydwu ojców, ale też zwyczajowo nie wymagany wcześniej element treści – imiona i nazwiska matek. Nie podawano informacji dotyczącej zawodu, urzędu i miejsca zamieszkania świadków, a także informacji na temat ich przynależności społecznej. W księgach zgonów nie podawano informacji dotyczącej zawodu czy urzędu zmarłej osoby (wyjątek mogły stanowić osoby o wysokiej pozycji społecznej). W przypadku zmarłych dzieci podawano imię i nazwisko ojca i matki, a nie tylko początkowo wymagane dane osobowe ojca.

Księgi metrykalne prowadzone w języku polskim i rosyjskim charakteryzują się niewielką zmiennością treści poszczególnych notacji, bowiem proces ich tworzenia, po pierwsze, znajdował się pod stałą kontrolą instytucji kościoła katolickiego, po drugie, spełniały one rolę aktów stanu cywilnego. Informacja zawarta w poszczególnych rubrykach ksiąg metrykalnych chrztów, ślubów i zgonów, uwzględnionych w niniejszym artykule, na ogół jest adekwatna do pytań, które stanowią tytuły rubryk. Pytania i zakres informacji zapewne dostosowano do realnych potrzeb.

Gdy urzędom kościelnym narzucono język rosyjski, konwencjonalność zapisu pozwoliła księżom katolickim, nie znającym języka rosyjskiego, sprostać wymaganiom stawianym przez carskie władze administracyjne.

Uwzględnione w niniejszym opracowaniu księgi metrykalne zawierają oryginalny materiał źródłowy o pierwszorzędnym znaczeniu dla badań dotyczących zjawisk demograficznych, socjologicznych, kulturowych, historycznych jak i językowych, w tym onomastycznych. Na kartach tych ksiąg metrykalnych jest zapisana żywa historia wszystkich warstw społecznych zamieszkujących na obszarze polsko-wschodniosłowiańskiego pogranicza w okresie zaboru rosyjskiego. Notacje metrykalne są wiarygodnym źródłem wielu istotnych informacji dotyczących m.in. demografii, rozwarstwienia stanowego, sposobów nominacji osób, narzuconych i niepożądanych zmian w nazewnictwie osobowym spowodowanych rusyfikacją.

Źródła

- KKrCh – Księga Metryk Chrzestnych Kościoła Parafialnego Rzymsko-Katolickiego Kryńskiego od Roku 1827 (do 1834), Archidiecezjalne Archiwum w Białymstoku (dalej AAB).
- KKrŚ – Метрическая Книга Бракосочетавшихся Крынского Р. К. Приходского Костела Начинаящаяся съ 1827 Года 23 Января Кончающаяся 1848 Года 15 февраля.
- KKrZ – Księga metryk pogrzebowych Kościoła Parafialnego Rzymsko-Katolickiego Kryńskiego od Roku 1827–1844.
- MKKr1 – Метрическая Книга Родившихся Кринского Приходского Костела съ 1834 года по 1848 годъ, ААВ (księga prowadzona w jęz. polskim).
- MKKr2 – Метрическая Книга Кринской Римско-Католической Приходской Церкви. О Родившихся отъ 1848 г. по 1854 годъ, ААВ.
- WBCh – Выписи Метрической книги Белостоцкой Римско-Католической Приходской Церкви. Часть первая О Родившихся, 1875, ААВ.
- WGCh – Выписи Метрической книги Гродненской Фарной Римско-Католической Приходской Церкви. Часть первая О Родившихся, 1875, ААВ.
- WGŚ – Выписи Метрической книги Занеменско-Гродненской Францишканской Римско-Католической Приходской Церкви. Часть вторая О Бракосочетавшихся, 1875, ААВ.
- WGZ – Выписи Метрической книги Занеменско-Гродненской Францишканской Римско-Католической Приходской Церкви. Часть третья О Умерших, 1875, ААВ.
- WKr – Выписи Метрической книги Кринской Римско-Католической Приходской Церкви. Часть первая О Родившихся, 1865–1914, ААВ.

WSCh – Выписи Метрической книги Сокольской Римско-Католической Приходской Церкви. Часть первая О Родившихся, 1875, ААВ.

Źródła dodatkowe (księgi metrykalne z innych parafii), z których zostały wybrane materiały ilustracyjne, podano w tekście.

Literatura

- Dacewicz L., 2015, *Rusyfikacja nazewnictwa osobowego w katolickich księgach metrykalnych Dekanatu białostockiego w okresie zaboru (lata 1865–1918)*, „Słavia Orientalis”, t. LXIV, nr 2, s. 363–374.
- Dacewicz L., *Stabilność konwencji w tekstach ksiąg metrykalnych w zaborze rosyjskim* (w druku).
- Kasabuła T., 2008, *Początki organizacji terytorialnej kościoła katolickiego obrządku łacińskiego w Cesarstwie Rosyjskim (w 225 rocznicę powstania archidiecezji i metropolii Mohylowskiej)*, „Rocznik Teologii Katolickiej”, nr VII, s. 266–270.
- Kotecki R., 2009, *Rejestracja metrykalna wiernych w świetle potrydenckiego ustawodawstwa kościoła katolickiego*, „Nasza Przeszłość”, nr 112, s. 35–75.
- Kisiel D. 2004, *Recepcja reformy trydenckiej w diecezji płockiej*, Pułtusk.
- Kukło C., 2009, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa.
- Kumor B., 1966, *Metryki parafialne w archiwach diecezjalnych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, nr 14, z. 1, s. 65–75.
- Kurpas J., 1961, *Początki ksiąg metrykalnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, nr 2, z. 1–2, s. 5–41.
- Moskal T., 2005, *Historia ksiąg metrykalnych kościoła katolickiego na ziemiach polskich*, „Archiwariusz. Biuletyn Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu”, nr 1, s. 55–82.
- Wyczawski H. E., 1989, *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*, Kalwaria Zebrzydowska.

STRUCTURE AND CONTENT OF THE METRICAL CERTIFICATES OF THE ROMAN-CATHOLIC CHURCH IN VILNIUS DIOCESE IN THE PERIOD OF THE RUSSIAN RULE

S U M M A R Y

As a result of the 1st partition of Poland (1772) about one milion of Catholics found themselves within the borders of the Russian Empire. The aim of the article is to show content and structure of the notations in the original metrical certificates of the Roman-Catholic Church in Vilnius Diocese (Białystok, Grodno and Sokolka Dekanats) in the period of the Russian rule. These certificates were provided in

Polish language from 1827 (before this year – in Latin), and from 1848/1849 – in Russian. Our observation showed that not significant differences in content and structure of metrical certificates because of the control of the Roman-Catholic Church of the process their creation.